AYDINLIK HAREKETİ'NİN TOPRAK-İŞ SENDİKASI

19 Ekim 2026

Yıldırım Koç

12 Eylül 1980 darbesi öncesinde Aydınlık Hareketi'nin (Türkiye İşçi Köylü Partisi) sendikacılık alanındaki bir çalışması, 1975 yılında kurulan, genel merkezi Söke'de bulunan ve tarım işçilerini örgütleyen Toprak-İş Sendikası idi.

Aydınlık Hareketi'nin 1980 öncesinde önder kadrolarından Gün Zileli, Toprak-İş Sendikası hakkında şu bilgileri vermektedir:

> "Bu bölgede, partinin denetiminde kurulmuş Toprak-İş Sendikası da ayrı bir koldan örgütlenme faaliyeti sürdürüyordu. Toprak-İş'in dışarıdan gelen temsilcisi, yine bizim arkadaşlardan Ömer Faruk Cıravoğlu'ydu. Ona, Pulyanlı köyünden, 'Mamo' lakaplı Mehmet Ongan yardımcı oluyordu." (Gün Zileli, *Havariler (1972-1983),* İletişim Yay., İstanbul, 2011;214)
>
> "Güney taraflarında dolaşırken bir ara yolum, Tarsus'a da düştü. Buradaki dayanağımız Toprak-İş sendikasıydı. Bu yörede çok sayıda tarım işçisi bulunduğundan, Toprak-İş, Tarsus'ta tutunmaya önem veriyordu. Sendikanın örgütlenme işlerini yürüten, TİİKP davasında birlikte yargılandığımız, esas mesleği mühendisliği bırakmış olan Abdülaziz Şenel'di. Toprak-İş Sendikası, adına layık, zemini toprak bir odada barınıyordu. Arkadaşların tüm günlük gıdası, karpuz ekmekten ibaretti. (Zileli,2011;218)

Toprak-İş Sendikası'nın Söke Direnişi

Toprak-İş'in en önemli eylemi, Söke'de tarım işçilerinin örgütlenmesi ve mücadelesiydi.

Toprak-İş Sendikası, 1975 yılında kurulduktan kısa bir süre sonra baskılar yaşamaya başladı.

11 Mart 1975 günü Söke Savcılığı'nın verdiği izin belgesiyle Toprak-İş afiş ve bildirilerini dağıtmak üzere Germencik'in Turanlar köyüne giden iki sendika görevlisi, jandarma tarafından gözaltına alındı.

14 Mart 1975 günü polisler, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılığının kararına dayanarak Sendika genel merkezinde arama yaptı. Bir sendika görevlisi ve üye fişleri polisler tarafından götürüldü. Sendika görevlisinin, Söke'den gitmesi istendi. Aynı gün, Sendika genel sekreterinin evi arandı, sendika üye kayıt defterleri ile üye fişlerine el kondu.

Söke'ye bağlı Sazlıköy bucağında 1975 yılı Haziran ayı sonunda eylem başladı.

Milliyet Gazetesi, 29.6.1975 günlü sayısında şu bilgiyi veriyordu:

> "Söke'ye bağlı Sazlıköy bucağında üç gündür devam eden tarım işçilerinin direnişi, tarafların dün de anlaşamaması üzerine sürdürülmüştür. Üç bine yakın tarım işçisi, topraklarında çalıştıkları Hilmi Fırat ve ortaklarının çapa ücreti olarak verdikleri 42,5 lirayı kabul etmeyerek, 60 lira istemeleri üzerine başlayan direniş hareketini, istedikleri ücretin işverenlerce kabul edilmesine kadar sürdüreceklerini açıklamışlardır.
>
> "Üç gün önce tarlalarına gitmeyerek direnişi başlatan üç bine yakın tarım işçisi, pamuk tarlalarına giden yolları ve köprüleri tutarak hiç kimseyi çiftliğe sokmamışlardır. Çiftlik sahibi Hilmi Fırat'ın isteği üzerine Söke'den jandarma birliği gelmiş ve bir olayın çıkmasını engellemiştir. Hilmi Fırat'ın dışarıdan getirdiği bin kadar işçiyi de çalıştırmayan Sazlıköy tarım işçileri üç gündür kadın-çocuk toplanarak tarlalara kimseyi sokmayarak direnişi sürdürmüşlerdir.
>
> "Söke Savcılığı olaya el koyarak direnişi yönettiği iddia edilen Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter ve diğer on sendikacı hakkında soruşturma açmıştır. Çoğunluğunun Toprak-İş Sendikası'na bağlı olduğu

bildirilen tarım işçileri, '30 bin dönüm toprağı olan çiftlik sahibi ücretlerimizi 60 liraya çıkarmadığı sürece direnişimize devam edeceğiz' demişlerdir.

"Direnişin ilk günü Sazlıköy'e gelen Aydın Vali Vekili, Söke Kaymakamı, Jandarma İl Alay Komutanı, Emniyet Amiri, Belediye Başkanı ve öteki ilgililerin katıldığı uzlaşma toplantısında, çiftlik sahibi Hilmi Fırat ve ortakları, çapa ücretlerine beş liralık bir zam yapmışlardır. Ancak 47,5 liranın işçileri tatmin etmemesi üzerine, toplantı bir sonuç alınmadan dağılmıştır.

"Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter, 'Hilmi Fırat'ın 30 bin dönüm toprağı olduğunu' öne sürerek, 'Sazlıköylülere yıllarca tahakküm etmiş olan Fırat'a boyun eğmeyeceklerini' belirtmiş ve şunları söylemiştir: 'Sendikalı ve sendikasız tüm işçiler isteklerinde haklıdırlar. 60 liralık ücrette kararlıyız. Yıllarca açlığa alışmış olan işçiler, Hilmi Fırat karşısında birlik ve beraberliklerini açlıklarına rağmen haklarını alıncaya kadar bozmamaya kararlıdırlar. İşverenin 100 lira vereceği Acarlar, Germencik, Ortaklar, İncirliova ve Söke'den getirdiği işçileri de çalıştırmayacağız. Davamız ortaktır." (*Milliyet*, 29.6.1975)

Adalet Partisi çizgisindeki *Son Havadis Gazetesi* de aynı gün bu haberi şu şekilde verdi:

"Aşırı solcuların tahriklerine kapılan üç bin pamuk işçisi Söke'de direnişe geçti.

"Ege Bölgesinde bir süre önce uygulanan toprak işgalleri, şimdi solcu militanlar önderliğinde yeni bir biçime dönmüş, aşırı solcuların tahriklerine kapılan işçiler, ücretleri az bularak çalışmadıkları gibi, dışarıdan getirilenleri de tarlalara sokmamaya başlamıştır. (…)

"Toprak-İş Sendikasının baskısı sonucu, solcuların da etkisiyle örgütlü çalışmaya yöneltilen işçiler, toprak sahiplerine karşı direnişe geçirilmiştir. Yıllardır uygulanan sistemi kaldırmak isteyen solcular, zaman zaman kendilerine engel olmak isteyen polis ve jandarmaya da karşı gelmeye başlamışlardır. (…)

"Savcı Toprak-İş Sendikası eski genel başkanı Mustafa Tüfekçi başta olmak üzere 10 kadar kışkırtıcı hakkında soruşturma açmıştır. Açılan kanuni soruşturmaya rağmen Sazlıköy halkı dışarıdan işçi getirilmesine karşı çıkacaklarını ve tarlalara sokmayacaklarını söylemişlerdir." (*Son Havadis*, 29.6.1975)

Toprak-İş Sendikası'nın bu mücadelesi, sendika yöneticilerinin tutuklanmasına neden oldu. *Cumhuriyet Gazetesi* bu süreci şöyle anlatmaktadır:

"Toprak-İş Sendikası'na bağlı üç bin tarım işçisinin Sazlıköy'de beş günden beri sürdürdükleri direnişte önceki gün olaylar çıkmış, özellikle kadın işçilerin oluşturduğu 400 kişilik bir grup polisle çatışmıştır.

"Söke'deki olaylar, önceki gece polisin Mustafa İnç, Şamil İlter, Mustafa Tüfekçi ve Mehmet Emin adlarındaki sendika yöneticilerini gözaltına alması ile başlamıştır. Önceki gün sabah, arkadaşlarını görmeye Söke'ye gelen işçilere jandarma engel olmak istemiştir. Jandarmanın tüm engellemelerine karşın çoğunluğu kadınlardan oluşan 400 kişilik bir grup Söke'ye gelerek tutuklanan arkadaşlarının duruşmalarını izlemek üzere mahkeme salonuna girmek istemişler, polis, bu isteğe karşı gelmiş ve tarım işçilerini mahkeme salonuna sokmamıştır.

"Polisin işçileri mahkeme salonuna sokmamasıyla olaylar yeniden başlamış, polisle işçiler arasında çatışma çıkmıştır. Polisin özellikle kadın işçileri kıyasıya dövdüğü dikkati çekmiştir. Çatışmada Hanım Şimşek, Güzel Gezgül, Hanım Çelik, Fatma Direnik, Fatma Yolcu ve Ayşe Ercan adındaki kadın tarım işçileri çeşitli yerlerinden yaralanarak hastanede tedavi görmüşlerdir.

"Bu arada, dayak yiyen annesini polisin elinden almaya çalışan 11 yaşındaki Raşit Taşdemir ile Şadi Güler adındaki iki küçük işçinin Emniyet Amirliğinde dövülerek salıverildiği belirtilmiştir.

"Olaydan sonra, Toprak-İş Sendikası avukatları polisleri savcılığa şikâyet etmişler ve tarım işçileri Söke Emniyet Amirliği önünde oturma grevine başlamışlardır. Söke halkı işçileri desteklemişlerdir. Oturma grevindeki işçilere yiyecek ve para yardımı başlamıştır. Bir bankanın Söke şubesinde işçilere hesap açtıran Sökeliler, tüm sendikaları, işçileri, öğretmenleri ve demokratik kuruluşları maddi ve manevi yardıma çağırmışlardır.

"Öte yandan, CHP Söke ilçe başkanı Cengiz Özarslan, dün verdiği demeçte, tarım işçilerinin de sanayi işçileri gibi örgütlenme hakları olduğunu belirtmiş, direnişteki işçilerin eylemlerinin yasal olduğunu söylemiştir. 'Yasal olan eylemin yanındayız. Sazlıköy tarım işçilerinin direnişleri, eylemleri yasaların dışına çıkmadıkça destekleyeceğiz' demiştir.

"Bu arada, işçilerin direnişe geçtikleri toprakların sahibi Hilmi Fırat'ın olayların Söke dışına çıkmaması, kamuoyunun olaylardan haberdar olmaması için Söke postanesine baskı yaptığı öne sürülmektedir." (*Cumhuriyet*, 3.7.1975)

Toprak-İş Sendikası yöneticilerinin tutuklanması üzerine, 42 örgüt ortak bir açıklama yaparak, tutukluların serbest bırakılmasını istedi.

Açıklamanın bazı bölümleri aşağıda yer almaktadır:

"Sendika Yöneticileri Serbest Bırakılsın.

"Söke'nin Sazlıköy bucağında üç bin tarım işçisi on bir gündür direnişteler. Tarım işçileri, sendikaları Toprak-İş'in öncülüğünde talep ettikleri ücretleri alabilmek, dayıbaşılığını kaldırabilmek ve temsilcilerini kabul ettirebilmek için işi durdurdular.

"Bu direniş süresince hiçbir geliri olmayan işçiler açlığa göğüs gerdiler. Temsilcileri karakolda dövüldü. Kadın-erkek sekiz kişi gözaltına alındılar. Buna rağmen birliklerini bozmadılar ve direnişe devam ettiler. Büyük toprak sahibi Hilmi Fırat'ın dışardan işçi getirme oyununu boşa çıkardılar. Hilmi Fırat'ın getirdiği birkaç posta işçi de çalışmadı. Sazlıköylü işçilerle birleşti. Tarım işçilerinin direnişini bastırabilmek için son olarak Toprak-İş'in dört yöneticisi tutuklandı. (…)

"Biz aşağıda imzaları bulunan kuruluşlar tarım işçilerinin haklı mücadelesini destekliyoruz. Tarım işçilerinin isteklerinin, kanunî ve Anayasal haklarının tanınmasını istiyoruz.

Söke'de dört sendika yöneticisinin tutuklanmasını protesto ediyoruz! Tutuklamalara, baskı ve kanunsuz tutumlara derhal son verilmelidir!

"Bütün ilerici ve yurtseverleri tarım işçilerinin haklı mücadelesini desteklemeye çağırıyoruz!

"Tarım işçileri haklarını mutlaka alacaktır!

"Yaşasın tarım işçilerinin haklı mücadelesi!" (*Halkın Sesi*, sayı 14, 15 Temmuz 1975)

TİP'lilerin yönettiği *Yürüyüş Dergisi*, 1975 yılında bu eylemi aşağıdaki biçimde anlatıyordu:

"Söke Direnişi. Tarım Proletaryası Örgütleniyor

"Ülkemizde Ege bölgesi, Ege'de Söke ovası. Söke ovasında Sazlıköy tarımda kapitalizmin en gelişmiş olduğu yer.

"Sazlıköy'de altı yüz otuz hanenin altı yüzünün hiç toprağı yok. İki yüz hane kirada oturuyor. Köy halkı çeşitli bölgelerden gelip buraya yerleşmiş. Ağrı'dan, Kars'tan, Tunceli'den. Sadece emekleriyle geçiniyorlar. Geçen yıllara kadar Hilmi Fırat'ın çiftliğinde dayıbaşılar aracılığıyla çalışmışlar. Bu yıl Toprak-İş Sendikası kurulmuş. Toprak-İş, işçilere o civardaki çiftliklerde iş buluyor. Bu yıl çapa mevsiminde ise artık dayıbaşıları tanımıyorlar. (Dayıbaşı, her işçiden onlara iş bulduğu için günde yirmi beş liraya kadar para alıyor.) İşe gitmiyorlar. Sazlıköylüler kırk lira gündelikle çalışırken patronun dışarıdan yüz lira gündelikle getirdiği işçiler de çiftliğe gelince Sazlıköylülere katılıyorlar. Patron da işçileri dayıbaşılar aracığıyla istediği zaman istediği fiyata çalıştırabildiği için, sendikayı istemiyor.

"Tarım işçilerinin ücret isteği Söke ovasındaki ücretin çok altında. Patron istenilen ücreti vermeye dünden razı. Ama sendika belini büküyor. 'Sendika aradan çıksın' diyor. Direniyor. Dayanmasının iki nedeni var: Birincisi, patronun ortakçıları var. Dönüm başına kararlaştırdıkları parayı ortakçılardan nasıl olsa alacak. İkinci ve bizce daha önemlisi. Öbür patronlar Hilmi Fırat'ı sıkıştırıyorlar. 'Zararını biz öderiz' diyorlar. Çünkü biliyorlar ki, Sazlıköy'de kurulan sendika gelecek yıl bütün Söke ovasında örgütünü kuracak. Gelecek yıl artık Söke'de dayıbaşı kalmayacak. Patronlar, işçileri boğaz tokluğuna çalıştıramayacaklar. Karşılarında ekonomik mücadele için örgütlenmiş işçi sınıfını bulacaklar. (…)

"Bu arada kalabalıktan biri yanımıza yaklaşıyor. Toprak-İş Sendikası avukatı olduğunu öğreniyoruz. Söyledikleri şunlar: "Hilmi Fırat'ın Sazlıköy çevresinde 35 bin dönüm toprağı var. Direnişteki işçilerin asıl talebi, gündeliklerinin Söke ovasındaki diğer çiftliklerdeki kadar olması. Çünkü diğer çiftlikler 70 lira gündelik verirken, Sazlıköy'de 40 lira veriliyor. Direniş bunun için başlatıldı. 26 Haziran'dan bu yana işçiler direniyor. Direnişin kararlı sürmesinde başka faktörler de rol oynuyor. Mesela, Sazlıköy halkına karşı baskı özellikle yoğun. Köylü bu topraklardan bir tutam ot bile alamaz. Alırsa…" (…)

"'Nedir bu dayıbaşılık?' diye soruyoruz. Cevabı genç bir işçi veriyor. Aynı zamanda Toprak-İş Sendikası işçi temsilcisi. Adı M.Tüfekçi. Şunları söylüyor: 'Dayıbaşı, ağa ile işçi arasındaki aracı. Sendika olunca dayıbaşılık aradan kalkıyor tabi. Sendikayı istemeyenlerin arasında bunlar da var. Sendikanın 600 üyesi var. Bundan korkuyorlar. Sendika aradan çıksın, istediğinizi verelim, diyorlar halka. Sendikalı olduğunuz sürece size iş vermeyiz, diye tehdit ediyorlar. Bu da sökmeyince dışarıdan işçi getirdiler. Gidip söyledik, yapmayın, dedik. Jandarma başçavuşu dışarıdan gelen işçilere, 'benim nezaretimde işe gideceksiniz,' dedi. Ama onlar gitmediler. Bize sarıldılar, ağlaştık. Olan biten bu. Köy 600 hane. Kimsenin toprağı yok, işçiyiz yani. Sendikasız çalışmayız. Beş kuruşa çalışırız, ama sendikalı çalışırız.

“Toprak-İş Sendikası Başkanı Şamil İlter yanımızda. Onun da direniş hakkındaki görüşlerini alıyoruz: ‘İsteklerimiz şunlar: Tarım iş kanununun çıkarılması, sekiz saatlik işgününün tarım ve orman işçilerine de uygulanması, eşit işe eşit ücret, iş güvenliği, dayıbaşı ve elçilerin aradan çıkarılması. Sendikamız kurulalıdan bu yana çeşitli baskılara uğradık. Tarım işçilerinin dağınıklığından, örgütsüzlüğünden yıllardır yararlanan ağalar, sendika gerçeğinden korktular.

“Direnişe son vermeniz hangi koşullara bağlı?

“Önce, sendikanın istediği ücretin kabulünü, yani kadın erkek çapa ücretinin 60 lira olmasını istiyoruz. Sendikanın tanınmasını istiyoruz. Diğer isteklerimiz ise özel olarak Sazlıköy’le ilgili. Dayıbaşılığın kaldırılmasını ve bu çiftlikte sadece Sazlıköy halkının çalışmasını istiyoruz.

“Direnişinizi, ekonomik ve siyasal hedefleri açısından değerlendirir misiniz?

“Elbette ki mücadelemiz ekonomik mücadeleden ibaret kalmayacak. Şurasını biliyoruz ki Hilmi Fırat ve onun gibilerin yenilmesi için siyasal mücadele şart."(*Yürüyüş*, 8.7.1975)

Aydınlıkçı *Halkın Sesi Dergisi*’nin eyleme ve imzalanan sözleşmeye ilişkin haberi de aşağıdadır:

“Ağa, Sendikayı Kabul Etmek Zorunda Kaldı.

“30 Haziran Pazartesi günü dört sendika yöneticisinin tutuklanmasından sonra Sazlıköylü toprak işçilerinin yılmadığını gören ağa ve adamları 2 Temmuz Çarşamba günü anlaşmaya razı oldular. Bu anlaşmanın kendisi ve özellikle 4. ve 5. maddeleri ile sendika, ağa tarafından tanınmış olmaktadır. Nitekim direnişten sonraki ilk gün işçilerin çok büyük bir kısmı dayıbaşı ile beraber değil, sendika temsilcisi ile beraber işbaşı yapmışlardır. Üçüncü maddeyle toprak ağasının dışardan işçi getirerek ücretleri düşürme imkanı ortadan kalkmaktadır. İşçi ücretleri 50 lira olmuştur ve beşinci madde gereği dayıbaşı bundan pay alamamaktadır. Direniş başladığında Söke ovasında ücretler daha yüksekti ve bunun için sendika daha fazla bir talepte bulunmuştu. Altı gün içinde ovada işlerin azalmasıyla ücretler düşmüş, bu bakımdan işçiler 50 lirayı kabul etmişlerdir. 2. maddede ücretlerin herhangi birisi ağa, birisi devlet ve birisi de köylülerden oluşmak üzere üç kişi tarafından kararlaştırılacağı belirtilmektedir. Anlaşma aynen şöyledir:

“İş Mukavelesi

“Sazlıköy çiftçilerini temsilen, işveren ve sendikayı temsilen aşağıda imzaları bulunan kişiler arasında aşağıdaki şekilde 1975 pamuk çapası sözleşmesi yapılmıştır.

“1) İşçi yevmiyesi kadın erkek farkı olmadan 3.7.1975 günü ile 8.7.1975 günlerinde (50 TL) elli lira olacaktır.

“2) Birinci madde dışındaki tarihlerden sonra her hafta sonu ücret rayici ziraat mühendisi İsmet Kızılyar, Eşref Bozkaya ve Cafer Altay tarafından Sömü-Sarıkemer ve Güllü Bahçe hakkındaki ücretlerin tetkiki yapılarak bunun ortalaması tespit edilerek ödenecektir. İstisnai bölgelerde zirai zarurete dayanarak münferit kişilerce ödenen istisnai ücret emsal alınamaz.

“3) İşçi tercihen Sazlıköy’den alınacak, dışarıdan fazla işçi getirilmesine ihtiyaç olduğunda ziraat mühendisinin lüzumuna göre getirilecektir.

“4) Sendikalı sendikasız işçi ayrımı yapılmayacak ve tespit edilen ücret net işçinin eline geçecektir.

“5) İşçi, sendika temsilcisiyle, dayıbaşıyla veya serbest olarak işe gitmekte muhtardır. Her halde tespit edilen ücret kendisine ödenecektir.

“6) Hilmi Fırat ve ortaklarının dışında küçük arazi sahipleri dışarıdan işçi getirmekte serbesttir.

“Müşahit A.Nuri Kadıköylü (Kaymakam), Toprak-İş Sendikası adına Av.Recep Eser Öztürk (umumi vekil), müşahit İsmet Kızılyar (Ziraat Yük.Müh.), Emniyet Amiri Cengiz Aybaş, Jandarma Komutanı Engin Has, İşveren Eşref Bozkaya, Sazlıköy Halkı Adına Aziz Çelik.” (Halkın Sesi, 8.7.1975)

Tutuklanan Toprak-İş Yöneticileri

Bu süreçte Toprak-İş Sendikası yöneticileri tutuklandı. Tutuklanan dört kişinin hapishaneden gönderdikleri mesaj aşağıdadır:

“Sendikacıların Hapishaneden Mesajı.

“Sazlıköylü yiğit tarım işçisi arkadaşlar,

“Birliğinizi bozmak, direnişinizi dağıtmak amacıyla Hilmi Fırat ve ortakları bizleri tutuklattılar.

“Ama bizden sonra da direnişinize daha kararlı, daha cesur bir şekilde devam etmeniz, Hilmi Fırat ve ortaklarının amaçlarını boşa çıkarmıştır. Umduklarını bulamamışlardır. Sizlerin bu yiğit direnişiniz hapishanede bizlere büyük bir sevinç verdi. Canımız kurban olsun sizlere. Hepinize kucak dolusu selam eder, küçüklerin gözlerinden, büyüklerin ellerinden öperiz. Hilmi Fırat’ı dize getirme mücadelenizde başarılar dileriz.

“Şamil İlter, Mehmet Ünal, Mustafa Tüfekçi, Ala Akagündüz.” (*Halkın Sesi*, 8.7.1975)

Toprak-İş Sendikası eski genel başkanı Mehmet Ali Öztürk de aşağıdaki çağrıyı yayımladı:

"Bütün Demokratik Kuruluşlara Çağrı,

"Sendikamız Toprak-İş Yönetim Kurulu üyeleri Şamil İlter (Başkan), Mustafa Tüfekçi, Mehmet Ünal Öncül, Ala Akagündüz 1 Haziran 1975 Salı günü tutuklandılar. Tutuklama gerekçesi, tarım işçilerinin haklı taleplerine önderlik etmeleri ve onların ortak menfaatlerini savunmalarıdır.

"Arkadaşların serbest bırakılmasını sağlamak üzere yurt çapında harekete geçelim.

"Yurtseverler, demokratlar göreve!

"Yaşasın tarım işçilerinin haklı direnişi!

"Kahrolsun ağalar.!

"Kahrolsun zulüm ve zorbalık!

"Toprak-İş Sendikası eski Genel Başkanı Mehmet Ali Öztürk" (*Halkın Sesi*, 8.7.1975)

Halkın Sesi Dergisi, 5.8.1975 tarihli sayısında, Toprak-İş Sendikası yöneticilerinin yargılandıkları davada duruşmada yaşananları aktardı:

"Sazlıköy toprak işçilerinin direnişini yönettikleri için tutuklanan dört sendikacının duruşması 29 Temmuz günü Söke'de yapıldı. Savcı, Toprak-İş yöneticilerinin, direnen Sazlıköylülerin yerine çalıştırılmak istenen işçileri tehdit ettiklerini iddia etti. Toprak-İş Sendikası Başkanı Şamil İlter, savcıya şöyle cevap verdi:

"'Aslında bu iddia Hilmi Fırat'ın ve adamlarının kafasından çıkmıştır. Şimdiye kadar köle muamelesi yapılan işçilerin direnişe geçmeleri, ağa Hilmi Fırat'ın yüreğine ateş düşürmüştür. İşte o, bu yüzden hayali suçlar yaratmıştır. Bununla da yetinmemiş, Ankara'ya heyetler yollayarak Sendikamızın kanunsuz olduğunu ileri sürmüş, kapatılması için davalar açtırmıştır. Yedi aydan beri faaliyet gösteren ve kanunsuz sayılmayan sendikamız işçiler direnişe geçince ağa Hilmi Fırat'ın isteği üzerine kanunsuz sayılıp kapatılması için faaliyete geçilmiştir.

"Sazlıköy toprak işçilerinin beş gün sürdürdükleri ve benim de içinde yer aldığım direniş, çalışma hürriyetini tehdit değildir ve öyle gösterilemez. Bu meşru direnme hareketi, 35 bin dönüm toprağı zapt ederek Sazlıköylüleri topraksızlığa mahkum eden, bir deste otu bile onlara vermeyen, ölülerine gömülecek yer bırakmayan, istediği zaman Sazlıları çiftliğine sokan, istemediği zaman sokmayan, toprak işçilerinin ekonomik ve demokratik haklarının hiç birini tanımayarak onları düşük ücretle çalıştıran ağa Hilmi Fırat'ın ve onunla aynı yolu izleyen ortakçılarının ve dayıbaşılarının sömürü ve baskılarına karşı yapılmıştır. Bir avuç sömürücü zalimin binlerce işçiyi açlığa mahkum etmek istemelerine karşı direnmek en meşru bir davranıştır.

"Hilmi Fırat ve ortakçıları, işçilerin direnişini kırmak, onları birbirine vurdurmak için ısrarla dışardan işçi getirdiler, Ama düşündükleri oyun sökmedi. Çünkü sendikamız Toprak-İş kurulduğu günden beri, toprak işçilerini ağaların bölücü davranışlarına karşı uyanıklığa ve mücadelede birlik olmaya çağırmıştır. İşte bu sebeple dışardan gelen işçiler Sazlılıların direnişini görüp, bu dava bizim de davamızdır, diyerek direnişteki işçi kardeşlerine sevgi gösterilerinde bulunarak geri dönüp gittiler. Hatta Acarlardan getirilen işçiler arabalarından inerek Sazlılı işçilerle kucaklaşıp direniş yerinde bir müddet birlikte oturdular

"Direnme hareketinde daha ilk günden itibaren yer aldım. Devrimci bir sendikacı olarak bu benim en doğal hakkım ve görevimdir. Analarının ak sütü gibi helal hakları uğruna sendikamızın önderliğinde mücadeleye giren Sazlıköyü toprak işçileri, sıkı birlikleri ve disiplinli davranışlarıyla ağanın ve ortakçılarının işçileri birbirleriyle çatıştırma oyunlarını boşa çıkarıp bozdular. Burada yargılanmamızın sebebi, bir suç işlenmiş olması değil, ağanın sömürü ve zulmüne karşı toprak işçileriyle birlikte direnmemizdir. Tekrar söylüyorum. Bu davranış suç değildir. Çünkü ağaları dize getirmenin yolu onlara karşı direnmektir. Ağa zulmünden kurtulmak için toprak işçilerinin elinde bu haktan başka bir hak yoktur.

"Sendika yöneticisi Mehmet Ünal Öncül ise, şöyle dedi:

"Ülkemizde sayıları bir buçuk milyonu aşan tarım İşçileri, bir avuç ağa ve bey ve onlarla menfaat ilişkisi içinde bulunan kâhya ve dayıbaşıların keyfi uygulamalarına terkedilmiştir.

"Bunun neticesinde tarım işçileri hiç bir kanuni dayanağı olmayan dayıbaşıları vasıtasıyla kıştan borçlandırılarak işgüçlerini serbestçe satma imkanından yoksun, küfürle, dayakla, kaç paraya çalıştıklarından habersiz, yıllar yılı insafsız ve azgın bir sömürü altında ortaçağ benzeri bir hayatı sürdüregelmiştir.

"İşte bu insafsız gerçekleri görüp, bu gidişe dur demek için tarım işçilerinin bağrından doğan Toprak-İş Sendikası, tarım işçilerini birlik ve beraberlik bayrağı altında örgütleyerek, işçilerin ekonomik ve demokratik talepleri doğrultusunda ağalara, beylere ve dayıbaşılara karşı işçilerle omuz omuza mücadeleye atılmıştır. Burada bulunmamın sebebi tarım işçilerini ağalara karşı savunmamdır.

“Toprak-İş eski başkanı Mustafa Tüfekçi, şunları söyledi:

“Ben Toprak-lş Sendikası’nın kurucu üyesi bir tarım işçisi olarak, Sazlıköy tarım işçilerinin yaptıkları direnişin başından itibaren içinde yer aldım. Sazlıköy ve dışardan gelen işçi kardeşlerimizin bu haklı davasında senelerdir onları boğaz tokluğuna çalıştıran hatta evindeki kuzusuna yedirmek için biçtiği bir demet otu dahi ellerinden alıp, Azmak'daki balıklara atan, on binlerce dönüm toprağa hükmeden ve bu toprakları işçilere karşı bir silah olarak kullanan toprak ağası Hilmi Fırat'a karşı yapılan haklı bir direnişten nasıl ayrı kalabilirim.

“Diğer sendika yöneticisi Ali Akagündüz de savcının iddialarına cevap vermiş ve tarım işçilerinin haklı mücadelesini desteklediğini açıklamıştır.

“Diğer sanık işçiler ise, savcının iddialarına cevap verdiler. İşçiler direnişlerinin haklı olduğunu, haklarını almak için direnişte bulunduklarını belirtmişlerdir.

“Duruşma sırasında Ali Akagündüz dışındaki üç sendikacı arkadaşın tutukluluklarına devam kararı alınmış ve mahkeme 15 Ağustos 1975 gününe ertelenmiştir.

“Duruşma salonunda ve Adliye koridorlarında yüzden fazla toprak işçisi birikmişti. Toprak işçileri, sendikacıların serbest bırakılmasını dört gözle beklemektedirler. Bütün ilerici kuruluşlar, bütün ilerici ve demokratlar, sendikacıların serbest bırakılması için mücadeleye devam etmelidirler. Toprak-İş yöneticilerine hürriyet!” (*Halkın Sesi*, 5.8.1975)

Toprak-İş Genel Başkanı Şamil İlter ile Röportaj

“Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter ile Dergimizin Hapishanede Yaptığı Röportaj

“Soru: Direnişe başlamanızın sebepleri nelerdir?

“Cevap: Direniş iki amaçla başladı.

“1) Genel olarak senelerdir örgütsüz tutularak, büyük toprak beyleri ve ağaları tarafından her türlü ekonomik ve demokratik haklarından yoksun bırakılan 1,5 milyonun üzerindeki tarım işçilerinin de örgütlenince ağaları dize getirip haklarını alabileceklerini göstermek,

“2) Sazlıköylüleri baskı altında tutan, bir deste otu bile onlara vermeyen, ölülerine gömülecek yer bırakmayan, istediği zaman Sazlıköylüleri çiftliğine sokmayarak 35 bin dönüm toprak üzerinde hükmü ferman olan Hilmi Fırat ağanın otoritesinin tarım işçilerinin birliğiyle nasıl kırılabildiğini göstermek. (…)

“Bugün Hilmi Fırat ve ortakları, sendikanın varlığını imza attıkları mukavele ile kabul zorunda kalmışlardır. Bu sonucu, ücretten çok sendikanın varlığını kabul ettirmek isteğini öne geçiren ve bu noktada sonuna kadar direten Sazlılı tarım işçileri sağlamıştır. Tarım işçilerinin sendikal mücadelesi, Sazlılı işçilerin yiğit direnişiyle bir adım daha ilerlemiştir. Direniş başladıktan sonra ovanın diğer köylerinde ve Söke’nin içinde direnme ve sendikaya üye olma isteği uyanmış ve yer yer kendiliğinden küçük çapta direnişler olmuştur. Ancak sendikanın kadroları, sayıca yetersiz olduğundan dolayı, bu gelişmeyi anında değerlendirememiştir.

“Bugünkü durumda en önemli nokta, mücadelede inisiyatifi uzlaşmacı unsurlara kaptırmamaktır. Her safhada mutlak surette tarım işçilerine dayanılmalı, onlara sorumluluk verilmelidir.

“Soru: Tarım işçilerinin meseleleri nelerdir? İşçilerin talepleri?

“Cevap: En temel meseleler şunlardır:

“1) Tarım iş kanununun çıkarılarak, grev ve toplu sözleşme, sigorta ve emeklilik hakkının sağlanması.

“2) Dayıbaşılığın kaldırılması.

“3) İş güvenliğinin sağlanmasıdır.

“Soru: Vali, kaymakam ve diğer ilgililerin tutumu ne oldu?

“Cevap: Vali vekili ve emniyet müdürü direnişin ilk gününden başlayarak sonuna kadar tamamiyle işçinin karşısında, Hilmi Fırat’ın yanında yer almışlardır. Direnişin zorla bastırılması için her gayreti göstermişlerdir. Kaymakam ücret isteğini ön plana çıkararak sendikanın kabul edilmesi isteğini arka plana atarak durumu yatıştırmaya çalışmıştır. Jandarma ilk gün direniş yerindeki işçilere korkutucu sözler sarfederek direnişi dağıtmaya çalıştı. Ancak baskılar karşısında işçilerin kararlılığı daha da artınca gerilemek zorunda kaldılar.

“Soru: Türkiye’nin bugünkü siyasi durumu hakkındaki düşünceniz?

“Türkiye bugün; işçilerin, köylülerin, yurtsever öğretmen, öğrenci ve aydınların her türlü hak ve özgürlüklerinin ayaklar altında ezildiği, halk düşmanı M.C. iktidarı altında emperyalizme iyice bağlanan bir ülkedir.

“Bunun üstesinden gelmenin bir tek yolu vardır. Halkı teşkilatlayıp kitleler halinde halk düşmanlarına karşı harekete geçirmektir.

“Yurdumuzu Amerika’nın, NATO’nun elinden çekip almanın, bloksuz ve bağımsız Türkiye’yi yaratmanın, yurdumuzun dört bucağında demokrasiyi kurmanın yolu budur.” (*Halkın Sesi*, 8.7.1975)

Aydınlık Hareketi'nin siyasi ve ideolojik çizgisini izleyen Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter, 23 Kasım 1975 günü İstanbul Taksim'de düzenlenen "Ne Amerika Ne Rusya Bağımsız Demokratik Türkiye Mitingi"ndeki konuşmasında şunları söyledi:

"Sosyal-emperyalizmin işbirlikçisi olan TİP, TSİP gibi partiler, yoksul köylülerin toprak ağalarına karşı yürüttükleri mücadeleye karşıdırlar. Hilmi Fırat'a karşı yürütülen Sazlıköy direnişine bile 'provokasyon' diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Yine bundan daha iki ay önce Çukurova'da ağalarla birlik olup, tarım işçilerinin sendikalaşma mücadelesine önderlik eden devrimcilere saldırarak toprak ağalarına hizmet etmişlerdir. Bu partiler, bu davranışlarıyla, ağalığın milyonlarca köylü üzerindeki tahakkümünün devamını istemektedirler. (*Halkın Sesi,* 2.12.1975)

1977 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinden önce Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter bir demeç verdi. Şamil İlter bağımsızlık, toprak ve özgürlük taleplerini dile getirdikten sonra şunları söyledi:

''CHP'ye oy verecek olanların birçoğunda sadece işkenceci katillerden hesap sorulmasıyla yetinme anlayışı vardır. Bizce bu anlayış yetersiz ve yanlıştır. Çünkü üç maddede özetlediğimiz istekler birbirini tamamlayan isteklerdir. Birini yerine getirebilmek, diğer ikisinin de aynı zamanda yerine getirilmesiyle sağlanabilir. Bütün faşistleri silip süpürebilmek için yurdunu süper devletlerin tahakkümünden kurtarmak zorundasın. Toprak ağalığını yıkmadan demokrasiyi gerçekleştiremezsin. Bulunduğu bölgenin kimi köylerinde faşistler 'Ülkücü Köylüler Dernekleri' şeklinde örgütlenmektedir. Bu derneklerin esas dayanakları toprak ağalarıdır. Görünen odur ki, toprak ağaları bu yolla vurucu güçler yetiştirmeye karar vermişlerdir. Böyle bir gelişme bile bizim yukarıdaki istekleri savunmada ne denli haklı olduğumuzu göstermektedir. Demokrasinin gerçekleştirilmesi için Hilmi Fıratların, Fahri Tanmanların, Özdaşların, Kocaömerlerin, Kadıoğluların toprak üzerindeki hakimiyetlerini kırmaya çalışmak, her yurtsever kişi ve örgütün görevidir.

"CHP'nin yeni programı, toprak reformunu hazine arazilerinin dağıtılmasıyla sınırlamaktadır. Yukarıda isimlerini saydığımız ağaların ve bunlar gibilerinin mülkiyetine dokunmadan CHP faşistlerin hakkından nasıl gelecek, demokrasiyi nasıl gerçekleştirecektir?" (*Halkın Sesi*, 24.5.1977)

Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter, 1977 yılı başlarında Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkiler konusunda sert bir açıklama yaptı:

"Rusya'yla 'dostluk ve işbirliği' anlaşmasının imzalanması demek, yurdumuzun dünyanın en saldırgan ve en doymak bilmez emperyalistine teslim olması demektir. Bu canavar dünya ağalığını tek başına ele geçirebilmek için Amerikan emperyalizmiyle çatışıyor. Bu nedenle yurdumuzu yutması gereken önemli bir yer olarak görüyor. Biz iki süper devletten ve onların işbirlikçileri faşistlerden ve revizyonistlerden asla korkmuyoruz. Teslimiyet değil mücadele isteyen Türkiye halkı özgür ve bağımsız Türkiye'yi kuracaktır. (*Halkın Sesi*, 15.2.1977)

Halkın Ormanı Dergisi'nin Toprak-İş Genel Başkanı Şamil İlter'le Görüşmesi

Halkın Ormanı Dergisi, 1977 yılı Haziran ayında yayımlanan ilk sayısında Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Şamil İlter ile bir görüşme yaptı:

"Toprak-İş Genel Başkanı Şamil İlter ile görüşme

"SORU: Sendikanızın çalışmaları hakkında bilgi verir misiniz?

"CEVAP: İki yılı aşan bir zamandan beri, tarım ve orman işçilerinin devrimci sendikal örgütlenmesini sağlamak amacıyla çalışmaktayız. Bu süre İçinde, toprak ağalarının topraklarında çalışan tarım işçilerinin sendikal örgütlenmesine öncelik verdik. Çünkü tarım işçilerinin esas kitlesini bunlar oluşturmaktadır. Toprak mücadelesinin cereyan ettiği ve edeceği topraklar üzerinde çalışan bu işçiler, toprak mücadelesinin de öncüleridir. Tarım İşçilerinin sendikal örgütlenme mücadelesinin başarılması, onlara genel olarak örgütlenme ve mücadele deneyi kazandıracaktır. Tarım işçilerine bu deneylerin kazandırılması onları toprak mücadelesinin de öncüleri olarak hazırlayacak ve bu yolda ilerletecektir. Mücadelenin kalıcılığı bakımından örgütlenmede bu alandaki yerli işçileri esas almaktayız.

"Bu işçilerin yoğun olarak bulundukları ovalarda sendikanın atılmış olan temellerini, mahalli öncü kadrolar yaratarak pekiştirmek, büyük bir önem taşımaktadır. Örgütlenme hedeflerini dağıtıp genişletmeden,

örgütlenme temellerinin atıldığı bu yerlerde tarım işçilerinin dayıbaşı ve elcilerden bağımsız olarak iş bulup çalışmalarını örgütlemek mücadelemizin önemli bir hedefidir. Çünkü tarım işçileri bu noktada geniş saflar halinde adım atmaya başladıkları gün, toprak ağalığına karşı verilen mücadele daha da güçlenerek ilerleyecektir.

"Bu örgütlenme politikamıza bağlı olarak yürüttüğümüz çalışmalar, henüz geri bir noktadadır. Tarım işinin niteliği gereği işçilerin dağınık, işlerin mevsimlik olması bu durumun maddî temelidir, işlerin mevsimlik ve işyerlerinin dağınık olması, ağaların ve dayıbaşların baskısı ve işsizlik korkusuyla birleşince örgütlenme konusunda önemli güçlüklere sebep olmaktadır. Fakat devrimci sabır ve fedakârlıkla çalışıldığı sürece, bu zorluklara rağmen başarıya ulaşılacağı da kesindir.

"SORU: Orman işçi ve köylülerinin genel durumu, sendikal mücadelesi, bu konuda önünüze çıkan engeller hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

"CEVAP: Orman işçi ve köylüleri, yurdumuzun en yoksul kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Bunlar, doğrudan doğruya devletin baskı ve sömürüsü altındadırlar. Orman köylülerinin ormanlar üzerinde hiçbir mülkiyet hakkı yoktur. Orman ürünlerinin yetiştirilmesi, toplanması ve pazara ulaştırılması işleri, düşük ücretlerle, can güvenliğinden yoksun olarak orman işçi ve köylülerince yerine getirilir. Fakat bu ürünlerden yararlananlar, bunların ticaretini yürüten bir avuç vurguncu tüccardır. Bunlar, ellerini sıcaktan soğuğa vurmadan, Orman Bakanlığından sağladıkları olanaklarla vurgunlarına vurgun katmaktadırlar.

"Sendikamız orman işçilerinin örgütlenmesine ayrı bir önem vermektedir. İşlerin daha uzun süreli, işçilerin daha topluca bir arada bulunmaları yüzünden orman işçileri örgütlenmeye daha yatkın bir durumdadırlar. Ağa topraklarında çalışan mevsimlik tarım işçilerine göre, az da olsa örgütlenme deneylerine sahiptirler. Fakat, bugün orman işçilerinin örgütlenmesindeki en büyük engel bu alandaki sarı sendikalardır. Tarım-İş, Orman-İş ve Türk Ot-İş sendikaları bunların en azılı olanlarıdır. Bunların iç yüzü işçilerin gözünde açığa çıkarılmadan, orman işçilerinin devrimci sendikal örgütlenmesi başarıya ulaştırılamaz. Bunların yürüttükleri üç kâğıtçı çalışmalar, orman işçilerinde sendikal örgütlenmeye karşı güvensizlik yaratmıştır. Ege bölgesinde bir kısım orman işletmesinde yaptığımız araştırmalardan ortaya çıkan gerçek budur.

"Öte yandan, Orman Bakanlığı geçen yılın son aylarında orman işçilerinin sigorta kapsamına alındığını açıklamıştır. Ama orman işçilerine verildiği söylenen sigorta hakkının uygulandığı da yoktur. İşçiler, doktor, ilâç ve hastane hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Buna rağmen her ay işçilerden sigorta primleri kesilmektedir. Bu sahtekârlığın altında yatan gerçek, iflasın eşiğine gelen Sosyal Sigortalar Kurumunu 300 bin orman işçisinden kesilen primlerle ayakta tutmaktır.

"SORU: Ormancı teknik elemanlar ve orman işçilerinin arasındaki ilişkiler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Sizce teknik elemanlar, orman işçilerinin mücadelesine nasıl destek olabilir?

"CEVAP: Orman işletmelerinde çalışan yurtsever, devrimci teknik elemanlar, görevli oldukları yerlerdeki işçilerle ast-üst ilişkilerinden öte arkadaşça ilişkiler kurmalı, kendilerini işçilere sevdirmelidirler. Bu başarılırsa işçilerin devrimci fikirlere yaklaşmaları ve bu yönde örgütlenmeleri de kolaylaşacaktır.

"Biz orman işçilerini örgütleme çalışmalarımızda orman işletmelerinde çalışan devrimci, yurtsever mühendis ve diğer teknik elemanların desteğine ihtiyacımız olduğu düşüncesindeyiz. Orman işletmelerindeki sarı sendikaların çevirdikleri dolaplar ve orman işçilerinin çalışma hayatları ile ilgili yasalar, tüzükler, yönetmelikler vb. hakkında somut bilgilere ihtiyacımız vardır. Bu ihtiyacımızın karşılanmasında orman işletmelerindeki yurtsever arkadaşlara önemli görevler düşmektedir. (*Halkın Ormanı*, Sayı 1, Haziran 1977;27-28)

Toprak-İş Sendikası'nın İkinci Olağan Genel Kurulu

Halkın Ormanı Dergisi, Toprak-İş Sendikası'nın İkinci Olağan Genel Kurulu'na ilişkin ayrıntılı bir haber yayımladı:

"TOPRAK-İŞ 2. OLAĞAN GENEL KURULUNU YAPTI

"30 Mart 1977 günü, merkezi Söke'de bulunan Toprak-İş Sendikasının II. Olağan Genel Kurulu, Söke Belediye Salonunda toplanmıştır. K. Maraş ve Ege'den katılan 50 delege, Sendikanın çalışmaları, tarım ve orman işçilerinin mücadelesi hakkında görüşler belirtmişlerdir. Kongreye sunulan çalışma raporu, oybirliği ile onanmış ve yapılan seçimler sonucu Şamil İlter yeniden genel başkanlığa getirilmiştir.

"Genel kurula sunulan çalışma raporundan bazı bölümleri aşağıya aktarıyoruz.

"Bugün yurdumuz nüfus çoğunluğu topraksız ve az topraklı biz köylülerden ibarettir. Fakat bu çoğunluğun ne sigorta ne de grev ve toplu sözleşme hakkı yoktur. Ağaların tarlalarında gün doğandan gün batana kadar yok pahasına çalışıyoruz. Pamuğu toplayan biz, çapayı yapan biz, tütünü kıran biz, ama yarı aç, yarı tok yaşayan yine bizleriz. Neden? Çünkü topraksız ve az topraklı durumundaki biz tarım ve orman işçileri haklarımızı elde

etmek için örgütlü mücadelelere girmedik. Toprak ağalarının ve orman idarelerinin karşısında hep dağınık kaldık. Bu yüzden, en büyük derdimiz olan topraksızlık yetmiyormuş gibi, ağaların topraklarında, ormanlarda düşük ücretle, can güvenliğinden yoksun, türlü türlü hakaretlere maruz kalarak çalıştık ve çalıştırılıyoruz.

"İşte Toprak-İş Sendikamız, toprak ağalarının, orman idarelerinin karşısında dağınık ve sahipsiz durumda olan biz tarım ve orman işçilerinin örgütlü birliğimizi gerçekleştirmek için kuruldu. Sendika demek, işçilerin birliği demektir. Sendika demek, ağaların ve patronların karşısında işçilerin tek yumruk olması demektir. Toprak-İş Sendikamız da ağalara, orman idarelerine karşı haklarımızı koruyacak ve kollayacak olan bizim birliğimizdir. (...)

"Bütün işçi sınıfını olduğu gibi, sendikamızı da yakından ilgilendiren diğer bir konu, DİSK'in durumudur. Birçok tarım işçici, sendikamızın niçin bağımsız olduğunu, niçin DİSK'e katılmadığımızı soruyorlar. Bu soruya cevap verebilmek için DİSK'in durumunu inceleyelim;

"İşçi sınıfımızın en mücadeleci, en ileri kesimleri bugün DİSK'te toplanmıştır. DİSK üyesi işçiler yıllardır bağımsızlık ve demokrasi mücadelesine canla başla katılmışlar, büyük 15-16 Haziran mücadelesinde olduğu gibi grevlerin, direnişlerin, işçi hareketlerinin başını çekmişlerdir. DİSK'in yönetimini ele geçirmiş olan sendika ağaları ise, başından beri bu mücadeleleri bastırmaya, işçi sınıfının mücadelesini ekonomik haklar için mücadele sınırları içinde tutmaya çalıştılar. Bu mücadelede bile işçi sınıfına dayanacak yerde patronlarla uzlaşmayı esas aldılar. Kendi mevkilerini korumak ve kazançlarını arttırmaktan başka bir şey düşünmedikleri için mücadelenin zorlaştığı, fedakârlık istendiği zamanlarda işçileri patronlara satmaktan çekinmediler. Birçok grev ve direniş sırasında işçiler, patronların yanı sıra bu sendika ağalarına karşı da mücadele etmek zorunda kaldılar. Şanlı 15-16 Haziran mücadelesi sırasında işçiler, polis ve asker barikatlarından evvel bu sendika ağalarının barikatlarını çiğneyip geçtiler.

"Bugün de DİSK yönetiminde Kemal Türkler, Mehmet Ertürk ve Aydın Meriç gibi Rus uşağı sosyal-faşist sendika ağaları söz sahibidir. İzmir Tariş İşletmeleri ve Seydişehir Alüminyum tesislerindeki işçiler Türkeşçi komandoların saldırılarını ezmek için harekete geçmek istediklerinde, işçileri engelleyerek adı geçen fabrikaları MİSK'e teslim edenler DİSK'in başındaki bu sendika ağalarıdır. Bunlar, DİSK'in tabanındaki işçilerin mücadelesini Rusya'nın emrine sokmak için canla başla çalışıyorlar. İşçiler arasında yeni Rus ajanları yetiştirmek için uğraşıyorlar. Bu yüzden devrimci fikirlerin işçiler arasında yayılmaması için faşist baskı ve tedbirler uyguluyorlar. Devrimci fikirleri savunan işçileri patronlarla anlaşarak işten attırıyor, açlık ve sefalete mahkûm ediyorlar. (..) Bunlar Rus uşaklığında o kadar ileri gittiler ki, İstanbul'da DİSK'in 10. kuruluş yıldönümünde düzenlenen bir toplantıda işçileri 'Yaşasın Sovyetler Birliği' diye bağırtmaya kalktılar. Böylelerinin yanında Toprak-İş Sendikası'nın yer alması mümkün olamaz.

"Kaldı ki, eğer biz DİSK içinde devrimci ve yurtsever unsurlarla birlikte mücadele etmek için DİSK'e katılmak istersek bile buna imkân yoktur. DİSK'in yönetimindeki sendika ağalarının, bırakalım devrimci sendikacılara, Rusya'ya hizmet etmeyen sendikacılara bile tahammülleri yoktur. Ağaç sanayi işkolunda kurulu ASİS Sendikası'nın durumu buna örnektir. Bu sendika, işçi sınıfının ekonomik ve demokratik haklarını savunan ve mücadele eden bir sendikadır. Fakat Rus uşağı siyasete uymayı reddediyor. İşte bu yüzden ASİS, DİSK'in çeşitli baskılarıyla karşı karşıyadır. DİSK, ASİS'in yürüttüğü grevlere karşı çıkıyor, ASİS'in maddi güçlükler içinde olduğu bir sırada kendisine borçlu olduğunu ileri sürerek icraya veriyor. Bir DİSK yöneticisi, ASİS'ten şikâyet eden bir patrona, 'Biz bu işkolunda yeni bir sendika kurana kadar çaresiz tahammül edeceksiniz,' diyebiliyor. Nitekim DİSK yöneticileri bu planlarını uygulamaya koymuşlar ve İzmir'de AĞAÇ-SEN adıyla yeni sendika kurdurmuşlardır. (...) Görüldüğü gibi DİSK yöneticileri artık işçilerin en basit sendikal mücadelesini bile yürütmekten çok uzaklaşmışlardır. Onların sosyal-emperyalist Rusya'nın çıkarlarına hizmet etmekten başka düşündükleri hiçbir şey yoktur. Bu uğurda işçileri gözlerini kırpmadan patronlara satıyorlar. Onların düştükleri bu durum herkese ders olmalıdır. Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde doğru bir siyasete sahip olmadan en basit sendikal mücadeleleri bile yürütmek mümkün değildir.

"Türkiye'nin ikinci büyük işçi konfederasyonu olan TÜRK-İŞ, Halil Tunç gibi Amerikancı sendika ağalarının elindedir. Bu Amerikancı sendika ağaları yıllardır işçileri 'partilerüstü politika' yutturmacasıyla uyuttular. Onlar bu tutumlarıyla işçilere 'Bir lokma, bir hırka yeter' zihniyetini aşılamaya çalıştılar. İşçileri siyaset dışında tutarak, baskının, sömürünün, pahalılığın, işsizliğin, işkence ve terörün siyasi nedenlerini işçilerin öğrenmemesine çalıştılar. İşçilerin sınıf bilinci kazanmaması için ellerinden gelen her şeyi yaptılar ve yapmağa devam ediyorlar. Bunlar, büyük patronların sendikacı kılığına bürünmüş hizmetkârlarıdır. Bunlar sendika ağalıklarını sürdürebilmek için DİSK'in başındaki sendika ağalarıyla birlikte konfederasyonların tabanındaki işçileri birbirine düşman etmektedirler. (...)

"Görüldüğü gibi işçi sınıfımızın en büyük bir kesiminin toplandığı iki büyük konfederasyonun yönetimi iki süper devletin işbirlikçisi faşist ve sosyal-faşist sendika ağalarının elindedir. Devrimci sendikalara hayat hakkının tanınmadığı böylesi konfederasyonlarda TOPRAK-İŞ'in yer alması mümkün değildir. Biz, işçi sendikalarının tek bir konfederasyon çatısı altında toplanmasını istiyoruz. Fakat bunun gerçekleşebilmesi için

her şeyden önce TÜRK-İŞ ve DİSK üyesi işçiler eylem birliği yaparak sendika ağalarını başlarından kovmalı, sendikalarının yönetimini kendi ellerine almalıdırlar. (...) İşçi sınıfımızın bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde görevlerini yerine getirebilmesi, her iki konfederasyonun başındaki sendika ağalarını yıkarak devrimci bir konfederasyonda birleşilmesiyle olacaktır. (...)

"Öte yandan tarım iş yasası çıkarılmalı, tarım ve orman işçilerine sigorta, grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmalıdır. Tarım işçileri sigortaya girdikleri günden itibaren sigorta hizmetlerinden yararlanmalıdır. Sigorta primleri toprak ağaları ve devlet tarafından ödenmelidir. Tarım işçilerinin bu ekonomik ve demokratik taleplerini bütün yurtsever sendikalar ve diğer demokrat kişi ve örgütler desteklemelidir. (...)

"Tarım ve orman işkolunda kurulu bulunan bir sürü sendika vardır! Bunların en belli başlıcaları Zonguldak'ta kurulu Türkiye Orman-İş Sendikası, Türk-İş üyesi Tarım-İş Sendikası, diğerleri de DİSK üyesi Devrimci Toprak-İş ve DİSK'e katılma kararı alan TİS'dir.

"Genel Merkezi Zonguldak'ta bulunan bağımsız Orman-İş Sendikası AP militanlarının elindedir. Orman Bakanlığının desteğine, bin bir sahtekârlıklarla dolu yetkilere dayanarak orman işkolunda göstermelik sözleşmeler imzalamaktadır. Orman Bakanlığı da bu göstermelik sözleşmeleri büyük bir tantanayla radyo ve gazetelerden reklâm etmektedir. Bu sarı sendika 1975'in son aylarında Orman Bakanlığı ile 90 bin orman işçisi adına bir toplu sözleşme imzaladı. Bu toplu sözleşmesindeki bir madde ile bu 90 bin orman işçisinin büyük bir kısmı sözleşme dışı bırakıldı ve bu işçilerin grev hakları ortadan kaldırıldı. Açıkça görülmektedir ki, amaç işçilere yeni haklar sağlamak değil, işçileri sarı sendikaların pençesinde tutmaktır. Orman Bakanlığı, 1976 yılında yine bu Orman-İş Sendikası ile 300 bin orman işçisi adına yeni bir sözleşme imzaladığını ve bu işçileri sigorta kapsamına aldığını açıklamıştır. İmzalandığı iddia edilen toplu iş sözleşmesinden birçok orman işçisi haberdar değildir. Orman işçilerine verdiği söylenen sigorta hakkının uygulandığı da yoktur. İşçiler ne doktor, ne ilaç, ne de hastane hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Ama her ay işçilerden sigorta primleri düzenli olarak kesilmektedir. Bu sahtekârlığın altında yatan gerçek, iflasın eşiğine gelen Sosyal Sigortalar Kurumunu 300 bin orman işçisinden kesilen primlerle ayakta tutmaya çalışmaktır. Orman işçilerine oynanan bu oyunlarda Orman Bakanlığının en büyük destekçisi işte bu Orman-İş Sendikasıdır. Bu ve buna benzer sarı sendikaların tarım ve orman işçilerinin analarından emdiklerini burunlarından getirmeleri yüzündendir ki, bugün sendika denince birçok orman işçisinin aklına gelen şey, işçiye hizmet eden bir güvenlik kurumu değil, sadece aydan aya para kesen bir zulüm aracıdır. (...)

"Öte yandan tarım iş yasasının gerçekleşmesi halinde bizzat toprak ağaları tarafından yerden ot biter gibi sarı sendikaların kurulması ihtimali yüksektir. Ağalar bu sarı sendikalar ve bugünden kurdukları ve destekledikleri Ülkü Ocakları vasıtası ile tarım işçilerini faşist baskı altında tutmanın niyetleri içindedirler. Ağaların bu muhtemel girişimleri karşısında tarım ve orman işçilerinin dağınık, ayrı ayrı örgütlenmeler içinde bulunmaktan kurtulmaları, daha da acil bir hale gelmiştir.

"Biz, tarım ve orman işçilerinin tek bir sendikal çatı altında toplanmalarının, iki süper devlete, toprak ağalığına, faşizme ve sosyal-faşizme karşı mücadele temelinde gerçekleşmesini istiyoruz. Bu devrimci ilkeler temelinde, bu uğurda mücadele etmeye kararlıyız.» "(*Halkın Ormanı*, Sayı 1, Haziran 1977;30-33)

Toprak-İş Sendikası'nın Çağrısı ve Talepleri

Toprak-İş Sendikası 1976 yılı Haziran ayında tarım işçilerine yaptığı çağrıda hedeflerini ve taleplerini özetledi:

"Toprak-İş'in Tarım İşçilerine Çağrısı

"Toprak-İş Sendikası 1975 yılında kuruldu. Geçen yıl Sazlıköy'de toprak ağalarına karşı tarım işçilerinin ilk örgütlü direnişine önderlik etti. Sendika Ege, Pazarcık ve Çukurova'da tarım işçilerini örgütlemeye çalışmaktadır. Toprak-İş Sendikası yalnız tarım işçilerinin ücret ve daha iyi yaşama şartları için mücadelelerine önderlik etmekle kalmamakta, toprak ağalığına karşı verilen bütün mücadelelere destek olmaktadır.

"Üç-beş toprak ağasının el koyduğu bu geniş, bereketli toprak üzerinde topraksız yaşayan, kendi emeği ile geçinen tarım işçileriyiz. Bizi topraksız bırakan toprak beyleri ve ağaları her yıl olduğu gibi bu yıl da, dayıbaşılarla birlikte kendi keyifleri ne buyurursa bizleri o fiyata çalıştırmanın hesaplarını yapıyorlar. Ama bu kölelik şartlarına dur diyecek güç bizim kollarımızdadır. Hayatın çarkını çeviren bu kollar örgütlenir, bir araya toplanırsa, yedikleri yoksul eti, içtikleri kan olan zalim toprak beyleri ve ağalar dize gelecektir. İşte bunun için diyoruz ki: Toprak beylerine ve dayıbaşılara karşı bizlerin hakkını savunan, mücadele birliğimiz Toprak-İş Sendikası'nda birleşmeliyiz. Sendikamız, kurulduğundan beri toprak beylerinin ve ağalarının yüreğine ateş düşmüştür. Öyleyse bizler, beyleri bu kadar korkutan sendikamıza hep birlikte üye olmalı, fedakarlıklara katlanarak onu güçlendirmeliyiz.

"Arkadaşlar,

“Sendikamızın bu yıl çapa işinde istediği şartlar şunlardır:

“1) İster erkek ister kadın, isterse çocuk olsun, eşit iş yapana eşit ücret ödenmelidir.

“2) Kadın erkek ayırımı yapılmadan çapalamada bu yıl en az 60 lira verilmelidir. Bu sınırın altında ücret kabul etmiyoruz.

“3) İşe götürülüp getirilirken kamyon ve traktör değil, kapalı, emniyetli vasıtalar istiyoruz.

“4) İşe gidiş gelişlerde yolda geçen zaman, iş saatinden sayılmalıdır.

“5) Yatılı işçiler, çiftliklerde sağlığa uygun evler temin edilerek barındırılmalı, bu işçilere öğlen yemeği verilmelidir.

“Büyük toprak beylerinin topraklarında çalışan hiçbir işçi bu şartlardan bir santim bile geri dönmemelidir. Gerek dayıbaşısız, gerekse dayıbaşılarla işe gidecek olanlar gittikleri bey ve ağa topraklarında bu şartları istemelidirler. İki elimiz, sırtımızdan on binlerce lira kazanarak keyif çatan dayıbaşı ve elcilerin yakasında olmalıdır. Sendikamızın şartlarını kabul etmezlerse GREV ilan etmeli, isteklerimizi kabul ettirinceye kadar direnmeliyiz.

“Birlik olalım, Sendikamızla sıkı ilişkiler kuralım, Sendikamızla haberleşelim.

“Toprak-İş Sendikası Yönetim Kurulu Adına Şamil İlter” (*Halkın Sesi*, 8.6.1976)

Toprak-İş’e Baskılar

Toprak-İş Sendikası eski genel başkanı Mehmet Ali Öztürk, Türk Ceza Kanununun 141/1. maddesini ihlal ettiği iddiasıyla yargılandı ve hüküm giydi. *Halkın Sesi*’nin bu konudaki haberi aşağıdadır:

“Toprak-İş Sendikası Eski Genel Başkanı Mehmet Ali Öztürk 8 Yıl Ağır Hapse Mahkûm Oldu.

“İzmir DGM’sinde yargılanan Toprak-İş Sendikası eski başkanı Mehmet Ali Öztürk, komünizm propagandası yaptığı ve gizli örgüt kurduğu iddiasıyla yargılanarak 8 yıl ağır hapis ve iki sene Afyon Bolvadin ilçesinde sürgün cezasına çarptırılmıştır. 141/1. maddeden yargılanan Mehmet Ali Öztürk’le aynı davada yargılanan diğer üç sanık, ‘kandırılmış ve saf’ insanlar olarak nitelendirilmiş ve beraatlarına karar verilmiştir. Mehmet Ali Öztürk’e bu kadar hüküm giydirilmesi DGM’lerin ilerici yurtsever sendikacılar hakkında neler düşündüğünü açıkça ortaya koymaktadır. MC iktidarı ve DGM’ler böyle bir kere daha halk düşmanı yüzlerini açığa çıkardılar, tarım işçilerinin sendikalaşmasından, onların devrimci önderlerinden ne kadar korktuklarını ortaya koydular. Kararın verildiği duruşmayı izlemek üzere gelen Sendika Genel Başkanı Şamil İlter, ‘savcılığa ifadeniz var’ diye çağrılarak mahkeme salonundan uzaklaştırılmış ve kararın hemen arkasından durum, Mehmet Ali Öztürk’ün tutuklanması için telsiz emriyle Söke Kaymakamlığı’na bildirilmiştir. Sonucu öğrenmek üzere başvuran Şamil İlter’e hiç cevap verilmemiş ve karar saklanmıştır. Kararı üç gün sonra gazetelerden öğrendiğini söyleyen Şamil İlter muhabirimizin sorusunu şöyle cevaplandırmıştır: ‘MC iktidarının DGM’leri niçin bu kadar kanunlaştırmaya çalıştığını ve DGM’lerin işçi sınıfı ve sendikal hareket için, demokratik kuruluşlar, demokratlar ve yurtseverler için ne büyük tehdit olduğunu bu olay çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Bütün demokratik kuruluşlar DGM’lerin kanunlaşmaması için her türlü mücadeleye hazırlanmalıdır. Aksi takdirde sendikal haklardan bahsetmek bile mümkün olmayacaktır. Biz Toprak-İş olarak bütün demokratları, sendikaları DGM’lere ve kararlarına karşı çıkmaya çağırıyoruz.’” (*Halkın Sesi*, 10.8.1976)

Toprak-İş’in Tarım İşkolunda Diğer Sendikalara Yönelik Eleştirileri

12 Eylül 1980 darbesi öncesinde sosyalist hareketler arasındaki kavga ve suçlamalar, siyasi yapılar tarafından kurulan ve yönetilen sendikalar arasında da kavga ve suçlamalara yol açmıştı. Bunun bir örneği, Aydınlık Hareketi’nin yönettiği Toprak-İş Sendikası’nın DİSK’e bağlı Devrimci Toprak-İş Sendikası hakkında gündeme getirdiği iddialardır. Toprak-İş’in 1977 yılı sonbaharında bu konuda yayımladığı bir açıklama aşağıdadır:

“TOPRAK- İŞ SENDİKASI’NIN BASIN AÇIKLAMASI

“Geçtiğimiz günlerde merkezi Söke'de bulunan TOPRAK-İŞ Sendikası bir açıklama yaparak, revizyonistlerin tarım işçileri arasındaki sahtekârlıklarına karşı, işçileri mücadeleye çağırmıştır. Aşağıda basına yapılan yazılı açıklamanın bazı bölümlerini yayınlıyoruz.

"Sendikamız, DİSK'e bağlı Devrimci Toprak-İş Sendikası’ndan 11 Nisan 1977 ile 26 Eylül 1977 tarihli iki yazı almıştır. Adı geçen sendika, bu yazılarıyla Tarım Bakanlığına bağlı Aydın-Erbeyll İncir Araştırma İstasyonunda çalışan işçiler ile, Söke Doğanbey-Tuzburgazı Su Ürünleri Üretim ve Değerlendirme Kooperatifinde çalışan işçiler adına toplu iş sözleşmesi yapacağını bildirmiştir

"Söz konusu iki işyerinde ve bölgemizdeki benzer işyerlerinde sendikamızın örgütlenme olanaklarını araştırma çalışmalarımızdan dolayı buralardaki işçilerin Devrimci Toprak-İş'e üye olup olmadıklarını da araştırdık. DİSK'e bağlı sendikadan ilgili yazıları aldıktan sonra, sözleşme çağrısının yapıldığı işyerlerindeki işçilerle bizzat giderek görüştük ve durumu anlattık. Görüşüp konuştuğumuz işçilerin bize anlattıkları şudur: 'Biz böyle bir sendika adına üye kayıt fişi doldurmadık. Bu sendikadan kimseyle de görüşmedik.'

"Görüldüğü gibi ortada tarım işçileri adına yürütülen bir sahtekârlık vardır. Bu sahtekârlığı yapan da tabelasında 'Devrimci' adını taşıyan bir sendikadır. Anlaşılan odur ki, işçilerin isim listeleri bir yolu bulunarak ele geçirilmiş, ele geçirilen bu isim listeleriyle işçiler adına üye kayıt fişleri doldurulmuştur. Biz bu sahtekârlığın üzerinde durmayı ve açığa çıkarmayı tarım işçilerine karşı duyduğumuz devrimci sorumluluğumuzun gereği saymaktayız. (...)

"Böyle bir durum tarım işçilerinin sendika seçme özgürlüklerinin sinsi bir sahtekârlıkla ayaklar altına alınması demektir. Devrimci Toprak-İş Sendikasını bu oyunundan dolayı bütün tarım işçilerine şikâyet ediyoruz. Tarım işçilerinin önündeki toprak ağası, dayıbaşı engeline eklenmek istenen sahte devrimci sendikacılık numaralarını gördüğümüz yerde açığa çıkaracağız.

Bölgemizde Devrimci Toprak-İş adına iş görenlerin İGD'lilerle sarmaş dolaş olduklarını izlemekteyiz. Yukarıda sözünü ettiğimiz sahtekârlığın İGD'lilerle yapılan bu işbirliği içinde tezgâhlandığı anlaşılmaktadır. İGD'lilerle sarmaş dolaş olanların hangi karanlık yollarda dolaştıkları DİSK'teki son olaylarla iyice açığa çıkmıştır

"DİSK Genel Merkezine saldırı düzenleyen, DİSK'i babalarının çiftliği gibi kullanmak isteyen, sendika toplantılarında 'Yaşasın Rusya' diye bağıran, devrimci işçileri bir polis hafiyesi gibi takip eden bu 'haydutlar çetesine' karşı, Devrimci Toprak-İş Sendikası'na üye tarım işçilerini mücadeleye çağırıyoruz. Tarım işçilerinin çıkarı ve devrimci sendikacılık bunu gerektirir." (*Halkın Ormanı*, sayı 3, Ekim-Kasım 1977;34-35)

Toprak-İş'ten Uyarı

Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Ahmet Dündar, Söke ovasındaki pamuk üretiminin yerine ayçiçeği üretimine geçilme girişimlerini ve bu değişimin olası sonuçları konusunda bir açıklama yaptı:

"Toprak-iş Genel Başkanı Ahmet Dündar, pamuk işçilerinin bu yeni tertibe karşı mücadele edeceklerini söyledi

"Bağımsız Toprak-İş Sendikası Genel Başkanı Ahmet Dündar, basına bir açıklama yaparak, Söke'de tanınmış tefeci, tüccar ve büyük toprak sahiplerinin pamuk üretiminden ayçiçeği üretimine geçerek on binlerce tarım işçisini işsizlikle karşı karşıya bırakmak istediklerini söyledi.

"Ağaların böyle bir kaydırmanın esas nedeni olarak pamuk ziraatındaki işçilerle anlaşamamalarını gösterdiklerini belirten Dündar, böylece 500 bin dönümlük pamuk alanını ayçiçeğine kaydırma tehdidinde bulunduklarını açıkladı.

"Dündar, Aydın'daki mahalli gazetelerde yer alan haberlere göre, Söke'nin tanınmış tüccarlarından İbrahim Yağcı ve arkadaşlarının, Ayçiçeği Yağı Fabrikası kurmaya hazırlandıklarını kaydeden Toprak-İş Genel Başkanı, aslında bu girişimin ağaların aczini gösterdiğini belirtti ve şöyle dedi: 'Fakat onlar, ayçiçeği üretimine kayarak tarım işçilerini işsiz bırakıp dize getireceklerini ve bu yolla direnişleri önleyebileceklerini de sanmaktadırlar. Ama yanılıyorlar. Böyle bir durumla karşılaşan tarım işçileri çaresiz elini kolunu bağlayıp oturacak değiller. Nasıl ki, dört yıl önce Sazlıköy'de, geçtiğimiz yaz ovanın çeşitli köylerinde açlığı ve her türlü belayı göze alıp binlerle ayağa kalktılarsa, ağaların bu cezalandırma uygulamalarına karşı da bu sefer daha kararlı, daha büyük haklar için binler değil, on binler olarak ayağa kalkarlar. Zaten tarım işçileri için bundan meşru bir yol da yoktur. Baskı, zorbalık, padişah fermanları ve kanun boşluklarından yararlanarak elde ettikleri tapularla mülkiyet hakkına dayanarak, binlerce tarım işçisini toprağa köle eden bu baylar, girişecekleri böyle bir uygulamayla kendi sonlarını daha erken getirmiş olacaklardır.'

"Dündar, ağaların bu girişimine karşı yetkililerin tedbir almasını ve on binlerce tarım işçisinin işsiz kalmasının da önlenmesini istedi." (*Aydınlık*, 7.12.1979)

Toprak-İş Sendikası Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde bir şube açtı. Şubenin kurulmasını sağlayan Salman Erol, 20 Mart 1978 günü geçirdiği bir motosiklet kazası nedeniyle hayatını kaybetti.

Toprak-İş'in Söke dışındaki diğer bölgelerde önemli bir örgütlenmesi ve eylemi olmadı.

12 Eylül sonrasında sendika aleyhine dava açılmadı. Bir süre sonra sıkıyönetim komutanlığından arayıp, sendikanın belgelerini almaları istendi. Sendikanın son genel başkanı Ahmet Uyanık idi.